

Edward Rymar

Albert zwany „z Luge” zasadźca Gorzowa i jego rodzina

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 3, 211-213

1996

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Edward Rymar

Pyrzyce

ALBERT ZWANY “Z LUGE”, ZASADŹCA GORZOWA I JEGO RODZINA

Margrabia brandenburski Jan I aktem z 2 lipca 1257 r. fundował swe nowe miasto Nowy Landsberg, dzisiejszy Gorzów, po dziesięciu latach wolnych od podatków mające się rządzić wedle wzorów miasta Brandenburga. Organizację miasta i jego rychłe ufortyfikowanie zlecił swemu “wiernemu” Albertowi, zwanemu de Luge, nadając mu trzecią część dochodów czynszu z działek budowlanych, z łąnów miejskich, z młynów na rzece Kłodawie, grzywien sądowych. Albert otrzymał także w lenno 64 włóki poza miastem i wszystkie dochody z młynów, które tam zbuduje¹, a więc pełną wieś kolonizacyjną, złożoną zwykle z 60 wólk kmiecych i 4 plebańskich.

Albert przybył z grupą osadników. Stawał się dziedzicznym sołtysem. Do czasu wykształcenia się samorządu miejskiego był faktycznym przełożonym nowej gminy. Gdyby więc udało się ustalić jego pochodzenie, rzuciłoby to światło na ojczyznę pierwszych mieszczan gorzowskich.

Albert pochodził bez wątpienia z możnego rodu rycerskiego. Wskazuje na to zarówno sposób określenia go przez margrabiego (*fidelis noster*), jak i nadanie rozległego lenna, skoro zwykle rycerze mieli wówczas lenna kilkuwłokowe. To pozwala identyfikować naszego zasadźcę z rycerzem Albertem de Luge, pierwszym świadkiem w 1256 r. czynności prawnej Güntera I hrabiego Lindow z dynastycznego rodu Arnsteinów w północnej Brandenburgii, krewniaka margrabiego Jana. W Starej Marchii koło miasta Salzwedel jest wieś Luge, która była najprawdopodobniej ojczyzną Alberta.² Inne spekulacje nie wydają się trafne.³

Bez wątpienia, synów Alberta dotyczy przywilej margrabiego Albrechta III, wystawiony w Gorzowie 12 III 1299 r. Swemu “prefektowi” (a więc sołtysowi, a nie burmistrzowi, jak czasem się sądzi) Albertowi i jego braciom, Tydekinowi, Janowi i Mikołajowi, oraz ich dziedzicom nadał dochód 6 winspli

i 10 szefli (półkorcy) zboża w czterech młynach koło miasta oraz 4 talenty z miejskich czynszów łąnowych.⁴ Był to w istocie list lenny, potwierdzenie dochodów, zapewne po śmierci Alberta I.⁵ Starszy syn Albert wraz z imieniem przejął po ojcu urząd sołtysi, bracia otrzymali po jednej czwartej dochodów. Jak się sądzi, posiadanie przez Alberta czterech synów legło u podstaw podziału miasta na cztery kwartały, okręgi administracyjno-sądowe, żywotne do XVIII w.

Potem Lugowie nie występują w źródłach.⁶ Już w 1308 r. margrabia Waldemar sprzedał mieszczanom gorzowskim, Henrykowi "z Kostrzyna" i Gerardowi "z Mieszkowic" (*de Berenwolde*), swym *discretis viris et providis*, a więc bez wątplenia patrycjuszom z ławy miejskiej, dwa młyny w mieście i pod miastem (*in vicino et immediate*), a więc wcześniej sołtysie.⁷ W początkach XIV w. sołectwo należało do innej rodziny. Sołtysem znanym od 1319 r. był Konrad (Konekin) "z Santoka". Wszystko to oznacza, że własność panów z Luge należała w Gorzowie do przeszłości.

W tajemniczych również okolicznościach zaginęła owa wieś założona przez zasadźcę. Jest prawie pewne, że to wieś znana tylko z 1347 r. Zwała się *Legstorp* (A.F. Riedel), czy *Zulegstorp* (R. Eckert). Położona była "koło miasta" (*prope civitatem*). Margrabia Ludwik nadał tu w lenno dochody braciom Henningowi i Arnoldowi von Uchtenhagen z zamku santockiego.⁸ Ta nazwa wywołuje skojarzenie z Luge⁹, zwłaszcza że źle mogła być zapisana lub odczytana. Włości sołtysów gorzowskich rozciągały się na wschód od miasta, w kierunku Santoka. *Zulegsdorf* czy *Lugesdorf*, położona gdzieś między miastem a Czechowem¹⁰, zniknęła w tajemniczych okolicznościach, wchłonięta widocznie przez miasto. Nie wspomniano jej w "Księdze Ziemskiej" margrabiego Ludwika z 1337 r. Wcześniej mógł tu istnieć gródek słowiański, w którym zamieszkał Albert z Luge wznosząc dla margrabiego nowe miasto.¹¹

Przypisy:

¹ *Codex diplomaticus Brandenburgensis* (dalej: CDB), hrsg. A. F. Riedel, Berlin 1838–1869, I Theil, Bd XVIII, s. 369.

² A.F. Riedel, *Die Mark Brandenburg im J. 1250...*, Berlin 1832, II Theil, s. 322, przyp.; A.H. Engeliem, *Geschichte der Stadt Landsberg an der Warthe von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart*, Landsberg 1857, s. 9; R. Eckert, *Geschichte von Landsberg an der Warthe, Stadt und Kreis*, Landsberg 1890, Theil I, s. 18; A. Wędzki, [w:] *Dzieje Gorzowa*, t. 1, Gorzów 1990, s. 28.

³ S.W. Wohlbrück, *Geschichte des ehemaligen Bisthums Lebus und des Landes dieses Namens*, Berlin 1829, Th. I, s. 18, wyprowadzał go z drobnego rycerstwa; R. Eckert, op. cit., bez potrzeby usiłował go zidentyfikować z marszałkiem Albero, obecnym w 1253 r. przy zakładaniu miasta Frankfurtu. Fundacja Gorzowa miała być nagrodą za usługi. Błąd tkwi już w tym, że Albero był marszałkiem nadal w 1258 r.

⁴ CDB, XVIII, s. 371.

⁵ A.H. Engeliem, op. cit., s. 18 uznał, że było to nowe, dodatkowe nadanie, zapewne z powodu zadłużenia margrabiego.

⁶ Być może miał coś z nimi wspólnego rajca czy ławnik w Prenzlau w 1287 r., Henryk de Lughe, CDB, XXI, s. 97. Pierwsi mieszczenie Prenzlau pochodzili ze Stendalu w Starej Marchii, nie wykluczone jest więc znalezienie się tam i jakiejś rodziny rodem z Luge koło Salzwedel.

⁷ CDB, XVIII, s. 373, (P. v. Niessen), *Beiträge zur Verwaltungs und Rechtsgeschichte von Landsberg a.W.*, Mitteilungen, Oktober 1891, nr 4, s. 29.

⁸ CDB, XVIII, s. 120.

⁹ Błądził E. Mucke, *Die slavischen Ortsname der Neumark*, Schriften des Vereins für Geschichte der Neumark, Heft 7, 1898, s. 89, utożsamiając wieś z Suliszewem (*Zühlsdorf*) koło Choszczna i wyprowadzając nazwę od słowiańskiego imienia Sulek, Sulisław, Sulimir.

¹⁰ Tak też R. Eckert, op. cit., Theil II, s. 19, ale bez podstaw szukał jej na terenie Ciecierzyc lub Polichna.

¹¹ (P. v. Niessen), *Beiträge*, s. 28.